

به نام خدا

مشکلات یادگیری در دانش آموزان مقطع ابتدایی و چگونگی تشخیص و رفع آن

مولفان :

علی افشاری

آرزو منصورزاده

سارا احتشامی

نرگس آقائی

مینا مطهری

کبری کاوئی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

عنوان و نام پدیدآور: مشکلات یادگیری در دانش آموزان مقطع ابتدایی و چگونگی تشخیص و رفع آن / مولفان علی افشاری... [و دیگران].

مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۱۷۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۶۰۱-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: مولفان علی افشاری، آرزو منصورزاده، سارا احتشامی، نرگس آقائی، مینا مطهری، کبری کاوئی.

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۶۷ - ۱۷۰.

Learning disabilities

موضوع: یادگیری -- اختلالات

School children -- Iran

شاگردان ابتدایی -- ایران

شناسه افزوده: افشاری، علی، ۱۳۷۶-

رده بندی کنگره: LC۴۷۰۴

رده بندی دیویی: ۳۷۱/۹

شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۸۷۷۵۹

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: مشکلات یادگیری در دانش آموزان مقطع ابتدایی و چگونگی تشخیص و رفع آن

مولفان: علی افشاری - آرزو منصورزاده - سارا احتشامی - نرگس آقائی

مینا مطهری - کبری کاوئی

ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: زیرجد

قیمت: ۱۵۳۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۶۰۱-۴

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	پیشگفتار.....
۷	علل بروز مشکلات یادگیری در مقاطع ابتدائی.....
۹	انواع مشکلات یادگیری.....
۹	درمان مشکلات یادگیری.....
۱۳	فصل اول: مقدمه.....
۱۳	مشخصه های اولیه ناتوانی در یادگیری.....
۱۴	طبقه بندی اختلالات یادگیری در دانش آموزان.....
۱۹	انواع رایج ناتوانایی های یادگیری.....
۲۰	اختلال یادگیری در خواندن (دیسلکسیا، dyslexia).....
۲۰	اختلال یادگیری در ریاضی (دیس کلکولیا، dyscalculia).....
۲۱	اختلالات یادگیری در نوشتن (دیس گرافیا، dysgraphia).....
۲۲	سایر اختلالات و ناتوانی های یادگیری.....
۲۲	ناتوانی یادگیری در مهارت های حرکتی (دیس پراکسیا، dyspraxia).....
۲۲	ناتوانی در یادگیری زبان (آفازیا، aphasia/dysphasia).....
۲۳	مشکلات پردازش شنیداری و دیداری: اهمیت گوش ها و چشم ها.....
۲۶	تشخیص و آزمایش اختلالات و ناتوانی های یادگیری.....
۲۸	متخصص گفتار درمانی.....
۲۸	یکپارچه سازی، ترتیب گذاری و انتزاع: آشنایی با اصطلاحات تخصصی برای.....
۲۹	دریافت کمک برای دانش آموزان درگیر با اختلال یادگیری.....
۲۹	روش های تحقیقاتی، خدمات و نظریه های جدید در زمینه اختلال یادگیری.....
۳۰	مهارت های اجتماعی و عاطفی: چه کمکی از دست شما بر می آید؟.....
۳۶	اهمیت پژوهش.....
۳۷	هدف پژوهش.....
۳۸	فرضیه های پژوهش.....
۳۸	کودکان دارای مشکلات یادگیری.....
۳۹	ناتوانی یادگیری.....
۴۰	کودک پیش دبستانی.....
۴۱	فصل دوم: مشکلات یادگیری.....
۴۲	تعاریف مشکلات یادگیری.....
۴۶	تعاریف مختلف نارسانیهایی ویژه در یادگیری.....
۵۱	طبقه بندی ویژگیهای کودکان با مشکلات یادگیری.....
۵۳	بررسی نظریه های پیشین مشکلات یادگیری.....
۶۳	نظریه های مربوط به مشکلات یادگیری.....
۶۹	شیوع مشکلات یادگیری.....
۷۱	سبب شناسی.....

۷۸ رشد شناختي
۸۲ هوش و پيشرفت
۸۴ سازگاري اجتماعي
۸۵ نابهنجاريهاي محيط، عقبماندگي ذهني، و يا پريشانيهاي عاطفي:
۸۶ آشفتگيهاي عاطفي دوران کودكي
۸۷ ويژگيهاي شخصيتي و رفتاري کودکان داراي مشکلات يادگيري:
۸۹ مشکلات تشخيصي و رفتاري کودکان مبتلا به مشکلات يادگيري
۹۳ اولياء دانش آموزان ناتوان در يادگيري
۹۵ نارسائيهاي ويژه در يادگيري و بزهکاري
۹۵ راهبردهاي روياروي در کودکان با نيازهاي ويژه :
۹۶ شيوههاي حل مسأله و راهبردهاي در کودکان داراي مشکلات يادگيري:
۱۱۷ سالهاي کودكي : زبان و رشدشناختي (زبان و ارتباط)
۱۲۱ تاريخچه نقص توجه همراه با بيش فعالي (ADHD)
۱۲۴ مشکلات بيش فعالي - نقص در توجه
۱۲۵ عوامل رواني - اجتماعي
۱۳۰ علل افت تحصيلي
۱۳۰ کاستي توجه در کودکان پرجنب و جوش
۱۳۱ مشکلات بيش فعالي با نقص توجه :
۱۳۵ تشخيص درمان ناتوانائيهاي يادگيري
۱۴۰ پژوهشهاي انجام شده در خارج از ايران :
۱۵۰ تاريخچه آموزشي و توان بخشي دانش آموزان مبتلا به ناتوانائيهاي يادگيري در ايران :
۱۵۱ پژوهش انجام شده در ايران :
۱۵۷ فصل سوم: روش پژوهش
۱۵۷ طرح پژوهش
۱۵۷ جامعه آماري
۱۵۷ نمونه روش نمونهگيري
۱۵۸ ابزار اندازهگيري پژوهش
۱۶۱ فصل چهارم: بحث و نتيجهگيري
۱۶۵ محدوديتهاي پژوهش
۱۶۵ پيشنهاها
۱۶۷ منابع و مآخذ
۱۶۷ منابع فارسي
۱۶۹ منابع لاتين

پیشگفتار

مشکلات یا ناتوانی یادگیری، یک اصطلاح کلی برای طیف وسیعی از مشکلات یادگیری است.

یکی از عوامل نبود موفقیت تحصیلی در دانش آموزان ابتدایی، وجود اختلالات یادگیری در آنان است که منجر به افت تحصیلی، کاهش اعتماد به نفس و عزت نفس و ترک تحصیل آنها می شود. برچسب های «عقب مانده»، «تنبل» و غیره به این قبیل دانش آموزان آنها را از ادامه تحصیل بازمی دارد و لطمات جبران ناپذیری از نظر روانی و اقتصادی به کودک و خانواده و نظام آموزش و پرورش کشور وارد خواهد کرد.

مشکلات یادگیری به معنای معیوب بودن سطح هوش یا انگیزه دانش آموز نیست. دانش آموزان دچار مشکلات یادگیری تنبل یا احمق نیستند.

در حقیقت، اکثر آنها به اندازه سایر دانش آموزان باهوش هستند. فقط اینکه مغزشان به شکل دیگری عمل می کند.

این تفاوتها بر نحوه دریافت و پردازش اطلاعات اثر می گذارد.

به عبارت دیگر، دانش آموزان و بزرگسالانی که از مشکلات یادگیری رنج می برند به صورتی متفاوت از سایرین می بینند، می شنوند و درک می کنند.

این مسئله باعث می شود در یادگیری اطلاعات و مهارت های جدید یا به کارگیری آنها با مشکل مواجه شوند.

اما نکته مهم این است که دانش آموزان مخصوصاً مقطع ابتدایی دچار مشکلات یادگیری هم می توانند موفق باشند.

شایع‌ترین مشکلات یادگیری عبارتند از اشکال در خواندن، نوشتن، ریاضی، استدلال، گوش دادن و صحبت کردن.

آنچه که اهمیت دارد این است که بدانید اکثر دانش آموزان دچار مشکلات یادگیری به اندازه سایر دانش آموزان باهوش هستند. فقط باید طوری آموزش ببینند که با شیوه یادگیری خاص آنها سازگار باشد.

علائم اختلالات یادگیری در هر دانش آموز متفاوت است.

یک دانش آموز در خواندن و هجی کردن مشکل دارد؛ دانش آموز دیگر عاشق کتاب است اما در درس ریاضی مشکل دارد.

یک دانش آموز دیگر هم ممکن است در فهم حرف‌ها یا مکالمات دیگران مشکل داشته باشد.

مشکلات یادگیری متفاوت هستند، اما همگی جزئی از اختلالات یادگیری به شمار می‌آیند.

تشخیص اختلال یادگیری همیشه آسان نیست. با توجه به گستردگی انواع این ناتوانی، هیچ نشانه یا علامت خاص و مشخصی که دال بر وجود این اختلال باشد وجود ندارد.

با این حال، برخی نشانه‌ها در بعضی از سنین رایج‌تر هستند. اگر از علائم اختلال آگاهی داشته باشید، می‌توانید به سرعت متوجه مشکل فرزندتان شده و او را به درستی کمک کنید.

در لیست زیر برخی از نشانه‌های حاد اختلال یادگیری فهرست شده است.

توجه داشته باشید؛ حتی دانش آموزانی که از این اختلال رنج نمی‌برند، ممکن است در دوره‌های بعدی دچار مشکل شوند.

و عدم تسلط کافی در انجام و تکمیل مهارت‌های خاص، مسئله‌ای است که باید به آن رسیدگی کنید.

بسیارند دانش آموزانی که ظاهری طبیعی دارند، رشد جسمی و قد و وزنشان حاکی از بهنجار بودن آنان است. هوششان کمابیش عادی است، به خوبی صحبت می‌کنند، مانند سایر دانش آموزان بازی می‌کنند و مثل همسالان خود با سایرین ارتباط برقرار می‌کنند، در خانه نیز خود یاریهای لازم را دارند و کارهایی را که والدین به آنان واگذار می‌کنند به خوبی انجام می‌دهند و از رفتار و اخلاق عادی برخوردارند. لیکن وقتی به مدرسه می‌روند و می‌خواهند خواندن و نوشتن و حساب یاد بگیرند دچار مشکلات جدی می‌شوند. بیش از یک قرن است که متخصصان علوم تربیتی و روانشناسی و گفتار درمانی در پی تشخیص و درمان مشکلات این قبیل دانش آموزان بوده‌اند. بیش از شصت تعریف برای مشکلات یادگیری در مقاطع ابتدائی وجود دارد که معروفترین آنها عبارتست از:

مشکلات در یک یا چند فرآیند روانی پایه به درک یا استفاده از زبان شفاهی یا کتبی مربوط می‌شود و می‌تواند به شکل عدم توانایی کامل در گوش کردن ، فکر کردن ، صحبت کردن ، خواندن ، نوشتن ، حجمی کردن یا انجام محاسبه‌های ریاضی ظاهر شود. این اصطلاح شرایطی چون معلولیت‌های ادراکی ، آسیب دیدگی‌های مغزی ، نقص جزئی در کار مغز ، ریس لکسی یا نارسا خوانی و افزایش رشدی را در بر می‌گیرد. از سوی دیگر ، اصطلاح یاد شده آن عده را که اصولاً بواسطه معلولیت‌های دیداری ، شنیداری یا حرکتی همچنین عقب ماندگی ذهنی یا محرومیت‌های محیطی ، فرهنگی یا اقتصادی به مشکلات یادگیری دچار شده‌اند را شامل نمی‌شود.

علل بروز مشکلات یادگیری در مقاطع ابتدائی

ثابت شده است که علل بروز مشکلات یادگیری نسبتاً مهم است. با این حال در پژوهش‌های مختلف تاثیر عوامل زیر در بروز این مشکلات مورد تأیید بوده‌اند. هر چند همواره تاثیر متقابل عوامل مورد نظر بوده است.

عوامل فیزیولوژیک موثر در بروز مشکلات یادگیری

بسیاری از متخصصان بر این باورند که علل اساسی و عمده مشکلات یادگیری آسیب دیدگی مغزی شدید یا جزئی و صدمه وارده به دستگاه عصبی مرکزی است.

عوامل موثر در بروز مشکلات یادگیری

شواهدی در دست است که نشان می‌دهد مشکلات یادگیری احتمالاً در برخی خانواده‌ها بیش از دیگران دیده می‌شود. مطالعات انجام شده بر روی دوقلوها به گونه‌ای حاکی از نشانه‌های عمل ژنتیکی است. **واکر**، **"کول"** و **"ولف"** به الگوهای خانوادگی پی برده‌اند که با مشکلات یادگیری پیوند دارند.

عوامل بیوشیمیایی موثر در بروز مشکلات یادگیری

گفته شده است که مشکلات گوناگون متابولیکی در حکم عواملی هستند که موجب مشکلات یادگیری می‌شوند. برخی از عوامل بیوشیمیایی که در ارتباط با مشکلات یادگیری از آنها نام برده شده عبارتند از: هایپوگلیسمی، عدم توازن استیل کولی نستروز و کم کاری تروئید.

عوامل پیش‌هنگام و قبل از تولد در بروز مشکلات یادگیری

مشکلات یادگیری برخی دانش‌آموزان می‌تواند بواسطه مشکلاتی باشد که پیش از تولد، هنگام تولد و بلافاصله بعد از تولد وجود داشته است.

از جمله عوامل پیش از تولد عبارتند از:

- عدم تناسب نوع خون مادر با جنین
- مشکلات در ترشحات داخلی مادر
- قرار گرفتن در برابر اشعه
- استفاده از دارو

از عوامل هنگام تولد می‌تواند به مواردی چون:

- کم وزنی هنگام تولد
- آسیب وارده بر سر

- آمدن جفت پیش از نوزاد

- تولد با پا ، اشاره کرد.

از عوامل بعد از تولد عبارتند از:

- مسمومیت سرب

- نارساییهای تغذیه‌ای

- محرومیت‌های محیطی و ...

عوامل آموزشی موثر در بروز مشکلات یادگیری

به عقیده برخی متخصصان تدریس ناکافی و ناصحیح می‌تواند در بسیاری از مشکلات یادگیری عامل به حساب بیاید. به نظر می‌رسد که شماری از دانش‌آموزان مبتلا به مشکلات یادگیری مرکز تحت آموزش کافی و مناسب قرار نگرفته‌اند.

انواع مشکلات یادگیری

دانش‌آموزان مبتلا به مشکلات یادگیری ممکن است در یکی یا چند مورد از زمینه‌های زیر دچار مشکل باشند: مشکلات در زبان گفتاری ، مشکلات در زبان نوشتاری ، مشکلات خواندن و مشکلات در حساب. به عبارتی ممکن است دانش‌آموزی در همه زمینه‌های فوق به جز یک زمینه عملکرد خوب و مناسبی داشته باشد، ولی در یک زمینه دچار مشکل شود و به این ترتیب همپوشیهای مختلفی در زمینه‌های یاد شده ممکن است اتفاق بیافتد.

درمان مشکلات یادگیری

هر چند مشکلات یادگیری اصولاً مساله‌ای آموزشی است، اما از چندین جنبه مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. بسیاری تلاشها در این زمینه آشکار از فرضیه نقص جزئی در مغز سود می‌جویند و بدین ترتیب می‌کوشند تا با ارزیابی مسائل فرض شده مربوط به این نقص زیستی مشکل را برطرف کنند. از جمله شیوه‌های درمانی رایج بر این اساس

می‌توان به درمان رایج بر نگرشهای "ادراکی" - "حرکتی" اشاره کرد. در این شیوه تلاش می‌شود تا موقعیتهایی برای دانش آموز فراهم شود تا بتواند اطلاعاتی را از محیط دریافت دارد، به یکدیگر ارتباط دهد و آنها را دریابد. استفاده از روروک، بازیهای برای آموزش حرکت، تمرینات روی تخته سیاه برای رشد هماهنگی حرکت و ادراک دیداری، حل معما در این شیوه کاربرد دارد.

از روشهای درمانی دیگر می‌توان به روش "دیداری" - "حرکتی فراستینگ" و شیوه‌های رفتاری اشاره کرد. برخی از متخصصان حرفه پزشکی نیز معتقدند باید به این دسته دانش آموزان دست کم به طور آزمایشی دارو تجویز کرد. با این حال درباره تاثیرات دارو درمانی روی دانش آموزان مبتلا به مشکلات یادگیری مطالعات انجام شده بسیار اندک است. "مگا ویتامین درمانی" اولین بار توسط کوت برای درمان این مشکلات پیشنهاد شد که به استفاده از ویتامینها تا حداکثر یک هزار برابر میزان مورد نیاز بدن گفته می‌شود.

از سوی دیگر در نظر گرفتن امکانات آموزشی ویژه برای دانش آموزان مورد توجه قرار گرفته است مثلاً استفاده از اتاق مرجع یا کلاسهای ویژه. با این حال مساله جای دهی مبتلایان به مشکلات یادگیری در کلاسهای مختلف هنوز مورد بحث بسیاری از متخصصان آموزش و پرورش است.

بسیاری از دانش آموزان عادی مشغول به تحصیل در دوره ی ابتدایی وجود دارند که در یک یا چند درس (نوشتن، ریاضی و خواندن) مشکل یا ضعفی دارند که دچار مشکلات یادگیری در یکی از این درسها می باشند، با تکنیک های لازم و تخصصی آن ها را شناسایی کرده و مشکلات آن ها را تشخیص و ارزیابی نموده و بعد درمان آن مشکلات شروع می شود.

یکی از مشکلات هایی که در دانش آموزان بیشتر مشاهده شده است، مشکلات دیکته می باشد که در مقاطع مختلف تحصیلی بخصوص در ابتدایی قابل مشاهده و زیاد است.

معلمین محترم مقاطع ابتدایی برای دانش آموزانی که در دیکته نمره ی کمتر می گیرند، برخوردهای متفاوتی که معمولاً منجر به افت تحصیلی ، کاهش اعتماد به نفس و ترساندن دانش آموز از درس املا می شود را انجام و تکرار می کنند. مواردی از این برخوردها و عکس العمل ها که در کتاب درمان دیکته ی دکتر تبریزی هم به آن اشاره شده است عبارتند از :

۱- سرزنش و تحقیر دانش آموز در حضورهم کلاسی هایش .

۲- نصیحت کردن بیش از حد دانش آموز.

۳- تکالیف زیادی به دانش آموزان.

۴- از روی غلط ها چند بار بنویس.

۵- با غلط ها جمله بساز.

۶- وبسیاری روش های نادرست دیگر.....

دانش پزشکی مشکلات یادگیری را از دیدگاه بیمارشناسی مورد توجه قرار می دهد و درست به همان دلیل در تشریح و تبیین علل مشکلات یادگیری به دنبال خاستگاه و منشاء طبی آن هستند و زمینه هایی از قبیل سکته مغزی^۱، آسفتگی مغزی^۲، صدمه مغزی^۳، ضایعه مغزی^۴، آپراکسیا^۵، دیسلکسیا^۶، آفاریا^۷ را مورد بررسی و مطالعه قرار می دهند.

سهم روان شناسان در بررسی و کتاب مشکلات یادگیری ، اساساً در محدوده ی ارزیابی ، تشخیص ، مشاهده، مشاور بوده است و در این رابطه مواردی چون مشکلات ادراکی ،

1 - Cererbral stroke

2 - Cererbral Impairment

3 - Cererbral Insult

4 - Bruin Injury

5 - Apraxiu

6 - Dyslexiu

7 - Aphasiu

رفتار تکانشی^۱، رفتار بی‌وقفه^۲، تکرار غیرارادی^۳، و زیاده‌فعالی^۴ را برای مطالعه این افراد مورد توجه قرار داده‌اند.

دانش مربوط به زبان (زبان‌شناسی، فن بیان، آسیب‌شناسی، توسعه زبان و روان‌شناسی زبان) نیز مشکلات یادگیری را به عنوان پدیده‌ای نو در قلمرو و انواع مشکلاتهای زبان مورد توجه قرار داده و در این خصوص به اصطلاحاتی و تعاریفی چون آفازیا، دیسکسیا، آنومیا^۵ (فراموشی نام‌ها) مشکلاتهای زبان بیانی^۶ و دریافتی^۷ که مربوط به مشکلات ارتباطی و بیانی است، دست یافته‌اند. (فریاری درخشان، ۱۳۶۳).

هدف اصلی این کتاب شناسایی شاخص‌های پیش‌بینی‌کننده مشکلات یادگیری در علوم تربیتی می‌باشد و کتاب حاضر با هدف تعیین ملاک‌های تشخیص کودکان پیش‌دبستانی و دبستانی مشکوک به تواناییهای ویژه یادگیری انجام پذیرفت

1 -Impulsivity

2 - disinhabited behavior

3 - perseverution

4 - Hyperucticity

5 - Anomia

6 - Experesive language

7 - Receptive language

فصل اول

مقدمه

مسائل سازشی اجتماعی در دانش آموزان مبتلا به ناتوانی های یادگیری فراوان به چشم می خورد مشاهدات و درجه بندی های رفتاری که از همسالان، معلمان و والدین صورت گرفته، نشان می دهند که این دانش آموزان چندان مورد علاقه دیگران نیستند. دانش آموزان مبتلا به ناتوانی های یادگیری نسبت به توانایی های درسی خود ناامید هستند. کمتر در آنها انگیزه ای به وجود می آید و انگیزه هایی که در آنها دیده می شود به جای این که درونی باشد، جنبه خارجی دارند. آنان نمی توانند تصدیق کنند که اگر کار و کوشش بیشتری از خود نشان دهند، موفقیت هایشان زیادتر خواهد شد. به جای آن سعی دارند که شکست را به ناتوانی های خویش نسبت دهند. این حالت بدبینی درباره علل موفقیت ها و شکست هایشان در آنان حالتی به وجود می آورد که اصطلاحاً به آن درماندگی اکتسابی می گویند و این حالتی است که فرد فکر می کند هر اندازه کوشش کند، باز نتیجه ای جز شکست به بار نخواهد آورد.

● مشخصه های اولیه ناتوانی در یادگیری

کودکانی که ناتوانی در یادگیری دارند از مشخصات زیر برخوردارند.

مشکل در صحبت کردن، خواندن، نوشتن، محاسبه، مشکل در تمرکز حواس و توجه به مطالب، گیج شدن در مورد زمان و فضا، رفتار تحریک پذیرانه، مشکل در یادآوری، هماهنگی فیزیکی ضعیف، مشکل در سازماندهی برای انجام یک منظور و مشکل در دوست شدن با افراد و دوست ماندن با آنها.

طبقه بندی اختلالات یادگیری در دانش آموزان

اختلالات یادگیری در زمینه های گفتاری، شنوایی، خواندن و نوشتن به شرح زیر است:

اختلالات گفتاری و شنوایی

اختلالات گفتاری و شنوایی غالباً با یکدیگر همراه هستند، زیرا سخن گفتن در وهله نخست به شنیدن نیاز دارد. گوش داخلی، مرکز اصلی دستگاه شنوایی است و گوش خارجی و میانی، کانالی برای جمع آوری و انتقال امواج صوتی به گوش داخلی به حساب می آیند. از این رو در اختلالات شنوایی، دو نوع کری انتقالی و عصبی وجود دارد که علل پیدایش و درمان هر یک متفاوت است. والدین و مربیان باید از میزان شنوایی فرزندان و دانش آموزان خود آگاه باشند. کسانی که ضعف شنوایی دارند با اندکی دقت قابل تشخیص هستند.

معلمان باید توجه داشته باشند که هرچند، نقص های شنوایی عمدتاً، توسط دستگاه های سنجش شنوایی قابل تشخیص هستند، ولی یک سری علائم آشکار وجود دارند که معلم به کمک آنها می تواند نقص های شنوایی را تشخیص دهد. به طور مثال بی توجهی به بحث های کلاسی، چرخاندن بی مورد سر، اشکال در پیدا کردن جهت صدا، رفتارهای نامناسب با موقعیت، خجالت و کناره گیری، پرهیز از بحث و صحبت و حتی نخندیدن به یک نکته خنده دار در کلاس، می تواند علائم نقص شنوایی باشد. این افراد هنگامی که مخاطب قرار می گیرند، نگاه های خیره کننده و استفهام آمیزی دارند و به پرسش های مطرح شده پاسخ درستی نمی دهند. تشخیص نقص های شنوایی از این نظر اهمیت دارد که برای صدمات جزئی گوش، درمان هایی وجود دارد و در مدارس نیز معمولاً صدمات و نقایص شنوایی از نوع ملایم و جزئی است. بعد از شناسایی دانش آموزانی که نقص شنوایی دارند (و احتمالاً سنجش میزان نقص) معلم باید برای افزایش میزان یادگیری و پیشرفت تحصیلی آنها سعی کند که این افراد را در ردیف های جلو کلاس و نزدیک به محل صحبت کردن خویش قرار دهد.

یکی از اختلالات گفتاری رایج میان کودکان لکنت زبان است که ممکن است بر اثر ضایعات دستگاه تکلم و یا فشارهای روانی به وجود آید. لکنت زبان تکرار و توقف یا کشیده گفتن تشنج آمیز و غیرطبیعی و غیر ارادی صداها و هجاها و حروف یا کلمات است که به صورت مکث های طولانی و یا تکرار کلمات ظاهر می شود و موجب نگرانی و تشویش فرد است. تلفظ برخی حروف و کلمات از جمله حروفی که با بستن لب ها تلفظ می شوند مثل «ب، پ، م» و حروفی که با حرکت زبان ادا می شوند مثل «ت، ث، س، ط» برای آنان مشکل تر است.

سن آغاز لکنت زبان حدود دو تا پنج سالگی است. لکنت زبان با یک سلسله علائم به هم پیوسته و مرتبط نظیر گوشه گیری، احساس حقارت، عقب ماندگی درسی، هیجان زدگی و شتاب در پاسخ دادن به سؤالات و نداشتن اعتماد به نفس همراه است. عوامل متعددی از جمله علل عضوی، کنش و غلبه نکردن طرفی مغز باعث لکنت زبان می شود. در درمان لکنت زبان ابتدا باید علل ایجاد کننده شناسایی شود و علاوه بر مشاوره و گفتاردرمانی، باید معلمان و والدین نیز نکاتی را رعایت کنند و همکاری لازم را در روند درمان داشته باشند.

اختلالات خواندن

یکی از مهمترین مسائلی که کودکان مبتلا به ناتوانی های یادگیری با آن مواجهند ناتوانی های مربوط به خواندن است. مشکلات خواندن به شکل های مختلف خود را نشان می دهند. اصطلاحات متعددی در اشاره به دانش آموزانی که دچار مشکلاتی در خواندن هستند، به کار می رود. یکی از شایع ترین آنها دیسلکسی (dyslexia) است. دیسلکسی یک کلمه یونانی است و به معنای «نارسایی در خواندن» است دیسلکسی از اختلالات اختصاصی یادگیری به شمار می آید و در میان برخی دانش آموزان مدارس وجود دارد. فرد مبتلا به دیسلکسی نمی تواند کلمات کتاب را تشخیص دهد و در نتیجه در یادگیری خواندن با مشکل مواجه است. این اختلال در میان پسران بیشتر از دختران رواج دارد. فرد مبتلا به دیسلکسی نمی تواند از ترکیب حروف کلمه جدید بسازد، کلمات را در

جمله تشخیص نمی دهد، به فراگیری خواندن علاقه مند نیست، و در تشخیص فاصله و زمان و جهت با مشکل مواجه است. این کودکان چون ضعف در خواندن و نوشتن دارند، در امور تحصیلی شکست می خورند و در نتیجه شکست های مکرر، اعتماد به نفس خود را از دست می دهند و به احساس حقارت و بی کفایتی و انواع مشکلات عاطفی گرفتار می شوند.

اختلالات نوشتن

مهمترین مشکلات کودکان در نوشتن عبارت است از نارسانویسی و چپ دستی.

الف) نارسانویسی: در این اختلال فرد علی‌رغم هوش طبیعی، بسیار بد می نویسد و این قبیل کودکان ممکن است ناتوان از انجام اعمال حرکتی در نوشتن حروف و اشکال باشند و در مواردی نیز بر اثر ضعیف بودن کارکردهای بینایی ناتوان از تبدیل اطلاعات بینایی خود به صورت اعمال حرکتی هستند. بسیاری از روان شناسان تأثیر سیستم اعصاب نواحی مختلف بدن و نیز رشد کامل اعضای حرکتی را عامل مؤثر در تکوین این اختلال تلقی کرده اند از نظر آسیب شناسی دلایل اصلی که می تواند در بروز اختلال نارسانویسی مؤثر باشد عبارتند از: خطا در ادراک بینایی حروف و کلمات، وجود اشکال در تبدیل ادراک از بینایی به صورت حرکتی (ناتوان از تبدیل حافظه بصری به عملکرد نوشتاری)، وجود نارسایی و ضعف در مهارت های حرکتی و وجود حالات هیجانی از قبیل بی قراری و تندخویی.

ب) چپ دستی: چپ دستی عبارت است از تمایل طبیعی فرد در نوشتن با دست چپ، کودک چپ دست در نوشتن از چپ به راست مشکل چندانی ندارد ولی هنگامی که بخواهد از راست به چپ بنویسد با مشکل روبرو می شود. چنین فردی به علت نداشتن دید کافی در آنچه که می نویسد به صورت بدخط و نامرتب می نویسد و حتی در آغاز چیزی جز سیاه کردن کاغذ به نظر نمی رسد و به همین جهت برای زیبا نوشتن در مواردی دست خود را چرخانده و به صورت کمانه درمی آورد. اگر چپ دستی به صورت

برتردستی در نیامده باشد می توان او را تشویق به استفاده از دست راست کرد. لکن در افراد برتر دست (چپ) نباید فشار زیادی در جهت ممانعت از این امر به او وارد کرد.

از مسائل مبتلا به آموزش و پرورش این است که دانش آموزانی را می بینیم که در امر یادگیری دارای مشکلاتی هستند و قادر نیستند به طور طبیعی به یادگیری بپردازند و به همین جهت همواره از افراد همسال خود در این زمینه عقب تر هستند. این موضوع درحالی است که بسیاری از افراد مبتلا به مشکلات یادگیری از نظر هوشی و نیز سایر توانایی های ذهنی در سطح مناسبی اند. از آنجا که اختلالات یادگیری مانع از شکوفایی استعدادهای دانش آموزان می شود و باعث سرخوردگی و تحقیر آنها می شود، شناسایی و تشخیص اختلالات یادگیری و اقدام در مورد درمان و رفع مشکل آنان امری است که باید مورد توجه دست اندرکاران تعلیم و تربیت قرار گیرد.

عواملی نظیر بیماری های جسمانی، ناراحتی های عاطفی، نامساعد بودن شرایط خانوادگی و پایین بودن کیفیت آموزشی، یادگیری دانش آموز را مختل می کنند و موجب عقب ماندگی تحصیل می شوند. معلمان باید علائم اختلالات یادگیری را بشناسند تا در مواقع ضروری، دانش آموزان مبتلا را به مراجع ذیصلاح ارجاع دهند.

علائم و نشانه های اختلالات یادگیری: پیش از مدرسه

وجود مشکل در

▪ تلفظ صحیح کلمات

▪ یافتن واژه مناسب

▪ درست کردن قافیه

▪ یادگیری حروف الفبا، اعداد، رنگ ها، اشکال، روزهای هفته

▪ پیگیری دستورالعمل ها و آموختن روال انجام کارها

▪ به دست گرفتن مداد رنگی، ماژیک و قیچی یا رنگ کردن اشکال بدون بیرون زدن از خط

▪ بستن دکمه، زیپ و بند کفش‌ها

علائم و نشانه‌های اختلال یادگیری: ۵ تا ۹ سال

▪ مشکل در درک ارتباط بین حروف و صداها

▪ ناتوانی در ترکیب صداها برای تولید کلمات

▪ سردرگمی در هنگام خواندن کلمات ساده

▪ کندی در یادگیری مهارت‌های جدید

▪ داشتن غلط املایی

▪ مشکل در یادگیری مفاهیم پایه‌ای ریاضی

▪ مشکل در خواندن ساعت و به خاطر سپردن ترتیب‌ها

علائم و نشانه‌های اختلال یادگیری: ۱۰ تا ۱۳ سال

وجود مشکل در

▪ درک مطلب یا مهارت‌های ریاضی

▪ پاسخگویی به سوالات باز و مسئله واژه

▪ خواندن و نوشتن و پرهیز از خواندن با صدای بلند

▪ دست خط بد

▪ ضعف در مهارت‌های سازمان‌دهی (اتاق خواب، تکالیف مدرسه و میز او نامرتب است)

▪ مشکل در دنبال کردن بحث‌های کلاس و بیان نظرات با صدای بلند

▪ تلفظ متفاوت کلمات مشابه در یک متن واحد

توجه به نقاط عطف رشد در دانش آموزان نوپا و دانش آموزان پیش‌دبستانی بسیار با اهمیت است.

برای مطالعه بیشتر راجع به نقاط عطف رشدی دانش آموزان، کلیک کنید.

تا زمانی که دانش آموز بزرگ نشده است، تاخیر در مراحل رشد ممکن است به عنوان یک نشانه اختلال در یادگیری در نظر گرفته نشود؛ اما اگر در سنین پایین متوجه این علائم شوید، می‌توانید مداخله را زودتر شروع کنید.

شما بهتر از هر کسی فرزندتان را می‌شناسید، بنابراین اگر احتمال می‌دهید مشکلی وجود دارد، انجام یک ارزیابی ضرر نخواهد داشت. همچنین می‌توانید از پزشک متخصص اطفال بخواهید نمودار رشد دانش آموز را در اختیارتان بگذارد.

اختلالات یادگیری معمولاً بر اساس مهارت‌های تحصیلی طبقه‌بندی می‌شوند.

اگر فرزندتان مدرسه می‌رود، اختلالات یادگیری حول محور خواندن، نوشتن یا ریاضی دور خواهند زد.

انواع رایج ناتوانی‌های یادگیری

- دیسلکسیا، مشکل در خواندن

اشکال در خواندن، نوشتن، هجی کردن، صحبت کردن

- دیسکلکولیا، اختلال یادگیری در ریاضی

اشکال در حل مسائل ریاضی، خواندن ساعت، استفاده از پول

- دیسگرافیا، اختلال یادگیری در نوشتن

دست خط بد، اشکال در هجی کردن، سازماندهی نظرات

- دیسپرکسیا، ناتوانی یادگیری در مهارت‌های حرکتی (اختلال یکپارچه‌سازی حواس)

اشکال در هماهنگی دست و چشم، تعادل، زبردستی

▪ دیسفازیا/آفازیا، ناتوانی یادگیری زبان

اشکال در درک زبان شفاهی، درک مطلب ضعیف

▪ اختلال پردازش شنوایی، اشکال در شنیدن تفاوت بین اصوات

▪ اشکال در درک مطلب و زبان

▪ اختلال پردازش بینایی، اشکال در تفسیر اطلاعات دیداری

▪ اشکال در نقشه‌خوانی، جداول، نمادها و تصاویر

اختلال یادگیری در خواندن (دیسلکسیا، **dyslexia**)

اختلال خوانش پریشی دو نوع متفاوت دارد:

اختلال بنیادین در خواندن: زمانی رخ می‌دهد که فرد برای درک ارتباط موجود بین اصوات، حروف و کلمات با مشکل مواجه است.

اختلال در درک مطلب: زمانی رخ می‌دهد که فرد در فهم معانی کلمات، عبارات و پاراگراف‌ها با مشکل مواجه می‌شود.

علائم اختلال خوانش پریشی (اختلال یادگیری در خواندن) عبارتند از:

▪ مشکل در شناسایی حروف و کلمات

▪ مشکل در فهمیدن کلمات و معانی

▪ مشکل در سرعت خواندن و روان بودن

▪ مشکل در مهارت‌های کلی در حوزه واژگان

اختلال یادگیری در ریاضی (دیس کلکولیا، **dyscalculia**)

اختلال یادگیری ریاضی بسته به میزان توانایی و نقاط ضعف دانش آموز در زمینه‌های دیگر به اشکال مختلفی بروز پیدا می‌کند.